

מכירת חיסול:

כלכלת עזה נמחקת מהמפה

יולי 2007

עמותת גישה-מרכז לשמירה על הזכות לנוע

מדיניות סגירת המעברים הננקטת בידי ישראל, הורסת את המגזר העסקי

בעזה ושוללת מתושביה את זכותם להתקיים בכבוד.

הייצור המקומי מושבת ולפחות 75% מהמפעלים משותקים.

85% מתושבי עזה כבר תלויים במנגנוני צדקה.

הסגירה הופכת 1.4 מיליון בני אדם למקבצי נדבות.

כיכר השוק ריקה. שוק אלזאויה, עזה, יוני 2007 צילום: עמותת גישה

למידע נוסף, ניתן לפנות לעמותת גישה:

ת.ד. 20111, תל אביב 61200

טל: 03-6244120, פקס: 03-6244130

www.gisha.org

1. מדיניות השבתת המסחר

לאחר השתלטות החמאס על רצועת עזה סגרה ישראל את המעברים לרצועה וממנה¹, והחרם הכלכלי על עזה הפך מוחלט. רשות המכס הישראלית הורתה למשנעים שלא להעביר סחורות לעזה, פרט לכמות מוגבלת של מוצרים, שמיועדים לשימוש הומניטארי מובהק.²

דלק, מוצרי יסוד ותרופות – עוברים באמצעות ארגוני סיוע, בעיקר דרך מעבר כרם שלום (המוגבל מאוד מבחינת קיבולת) ורק במשורה, כדי למנוע אסון הומניטארי מיידי.

מנתונים שהגיעו לעמותת 'גישה', ארגון זכויות אדם, שמגן על חופש התנועה של תושבים פלסטינים, עולה כי התעשייה בעזה קורסת. מתוך 3,900 מפעלים בעזה המייצרים מוצרי מזון, פרמצבטיקה, חומרי בניין, עץ, נייר, אומנויות זעירות, הנדסה, מתכת, פלסטיק וגומי – יותר מ-2,900 הפסיקו לפעול.

♦ **75% מהמפעלים ברצועה משותקים בשל סגירת הגבולות.**³ שאר המפעלים פועלים באופן חלקי בלבד ועל זמן שאול, עד שייגמר להם מלאי חומרי הגלם.

♦ **כ-85% מתושבי עזה תלויים בסיוע ברכישת מזון – מספר הולך וגדל.**⁴

♦ **תעשיין בכיר בעזה: " בעוד כשבוע ישותק כל הייצור".**

♦ **קיים מחסור חמור בחומרי גלם, לרבות קמח וסוכר למשקי בית ולתעשייה.**

♦ **מחיריהם של מוצרי יסוד לתעשייה ולמשקי בית עלו ב-15%-34%.**

♦ **כ-30,000 מועסקים במפעלים עלולים לאבד את מקום עבודתם** (עובדי המפעלים מהווים כ-10% מתוך כלל המועסקים בעזה, כאשר בממוצע כל מועסק מפרנס משפחה בת שבע נפשות והאבטלה בעזה ממילא עומדת על כ-35%).

¹ מעבר רפיח, שבין עזה למצרים, נסגר ביום 10.6.2007. מעבר קרני שבין ישראל לעזה, עורק החיים של רצועת עזה דרכו מועברות סחורות, נסגר ביום 12.6.2007. מעבר ארז, מעבר הנוסעים בין עזה לישראל, נסגר ביום 14.6.2007 ומאז נפתח למקרים הומניטאריים חריגים בלבד.

² ראו מכתב מטעם ראובן מלצר, סגן מנהל רשות המכס, למשנעים ישראלים, מיום 20.6.2007 (ברשות המחברים).

³ לפי נתונים שנאספו על ידי התאחדות התעשיינים הפלסטינית, המאגדת את התעשיות השונות בעזה (נכון ליום 3.7.2007). מדובר בסגירה של 75% מהמפעלים אשר שרדו את הקשיים בייבוא וייצוא שהחריפו בחורף 2006 ועוד פעלו ערב סגירת מעבר קרני ביום 12.6.2007.

⁴ לפי תוכנית המזון העולמי (WFP).

◆ **ישראל מחקה את קוד המכס המשויך לרצועת עזה מהמחשבים והורתה שלא**

לאפשר כל ייבוא לרצועת עזה, פרט לסחורות בעלות אופי הומניטארי, כגון תרומות של מזון, תרופות וציוד רפואי. לפי מכתבו של מר ראובן מלצר, סגן ראש מינהל המכס הישראלי, "אין לשחרר מטענים המיועדים לרצועה עד להודעה חדשה. הגשת רשמוני שחרור לעזה תחסם מיחשובית".⁵ המשמעות: עזה מסוגרת לייבוא סחורות.⁶

הנחת העבודה הישראלית היא שהחנק הכלכלי של עזה, וסגירת הגבולות למעבר אנשים, יגרמו לתוצאות פוליטיות רצויות מבחינתה. לפי הנחת עבודה זו, מטרת פוליטיות ממומשות באמצעות הפעלת לחץ על 1.4 מיליון נשים, גברים וילדים, שסבלם אמור להביא לשינוי המיחול – הפלת שלטון החמאס בעזה. בפועל, ננקטת כאן ענישה קולקטיבית של 1.4 מיליון איש, בניגוד לחוק ההומניטארי הבינלאומי ולמעשה גם בניגוד מובהק לאינטרס הישראלי.

מדיניות זו הורסת את המגזר העסקי, מייצרת בעזה משטר קצבאות חדש והופכת מספר גובר של תושבי עזה לתלויים במנגנוני הצדקה של האו"ם מחד ושל מוסדות דתיים מאידך. נכון להיום 87% מתושבי עזה חיים מתחת לקו העוני.⁷ האפשרות להתפרנס בכבוד, לנהל חיים עצמאיים ולבנות חברה מתוקנת, הולכת ומתפוגגת. יו"ר התאחדות התעשיינים הישראלית, שרגא ברוש, אמר לאחרונה כי "הטלת חרם כלכלי על רצועת עזה... תביא לאסון הומניטרי, להגברת 'הלהבות' ולהחרפת המצב הביטחוני – מצב שיהיה הרסני למשק הישראלי".

⁵ מכתב מטעם סגן מנהל ראש מינהל המכס, מר ראובן מלצר, למר בר פינטור, מנכ"ל ארגון הגג של סוכני המכס והמשלחים הבינלאומיים מיום 17.6.2007 (ברשות המחברים).

⁶ תיאורטית, מניעת שחרור סחורות מהמכס לא תמנע מתושבי עזה לקבל סחורות פטורות ממכס (כגון תרומות וסחורות שמגיעות מהגדה המערבית או ישראל, שהן בתוך "מעטפת המכס" הישראלית-פלסטינית) או סחורות אשר שוחררו מהמכס לפני יום 17.6.2007. אולם בפועל, הצבא אינו מאפשר העברת סחורות שאינן בעלות אופי הומניטרי, כגון מזון, תרופות וציוד חיוני. ניתן לעיין ברשימות חלקיות של הסחורות שנכנסות לעזה באתר האינטרנט של דובר צה"ל, www.idf.il. ראו, למשל, הודעה מיום 2.7.2007, "Summary of humanitarian activity in the Gaza Strip coordinated by the IDF throughout the day".

⁷ לפי "תמונת מצב" של המשרד לתיאום עניינים הומניטריים של האו"ם מיום 20.6.07. הטקסט זמין ב-www.ochaopt.org. קו העוני מוגדר כ-\$2.4 ליום. כ-68% מתושבי עזה חיים תחת "עוני מחפיר" – פחות משני דולר ליום.

2. איסור על מעבר סחורות – קולו של הייאוש

"המצב שבו אין אפשרות לייבא חומרי גלם לעזה משתק את התעשייה הפלסטינית. ישראל לא מענישה את הממשלה אלא את העם. אנחנו כמגזר פרטי משלמים את המחיר. אנחנו מקווים שישראל לא תעניש את העם כולו, היא צריכה להבין כי יש צרכים בסיסיים ההכרחיים לנו. יש הרבה אנשים שניזוקו מסגירה זו, איבדו את עבודתם, את מקור לחמם".

מר עלי אל חאייק, מנכ"ל התאחדות התעשיינים הפלסטינית

מפעל סאראיו לממתקים, עזה – אין חומרי גלם, אין ייצור. צילום: עמותת גישה

ישראל שולטת באופן מלא ביבוא טובין לעזה ומפעילה שליטה ניכרת על יצוא מעזה למדינות שלישיות ולגדה המערבית.⁸ ישראל אינה מאפשרת העברת סחורות לעזה או ממנה – דרך הים, דרך

האוויר או דרך הגבול בין עזה למצרים.⁹ לתושבי עזה נותר להעביר סחורות אך ורק דרך המעברים עם ישראל ובעיקר דרך מעבר קרני.

ביום 11.6.2007 סגרה ישראל את מעבר קרני – עורק החיים של המסחר ברצועת עזה. ישראל מאפשרת ייבוא סחורות הומניטאריות דרך המעברים כרם שלום, סופה וארז, אולם

⁸ לפירוט אמצעי השליטה שמפעילה ישראל על גבולותיה של עזה, ראו עמותת גישה, "כובשים מנותקים: מעמדה המשפטי של רצועת עזה", ינואר 2007, עמ' 29-45. הטקסט זמין ב-www.gisha.org.

⁹ לפי ההסכם שמאפשר את פתיחתו של מעבר רפיח, קיימת אפשרות לייצא סחורות דרכו. אולם, מאז יוני 2006 ישראל אינה מאפשרת את פתיחתו הסדירה של מעבר זה ובשל כך, לא ניתן לפתח ערוץ ייצוא ישיר בין עזה למצרים. לפי אותו הסכם, אסור לייבא סחורות דרך רפיח. ישראל מאפשרת כניסה של סחורות דרך מעבר כרם שלום, הנמצא בתוך ישראל, ליד הגבול המשולש בין עזה, מצרים וישראל.

הקיבולת של אלה מוגבלת מאוד. ארגוני הסיוע מתריעים מפני מחסור במצרכים בסיסיים - מפני שהכמות היומית הנכנסת לרצועה – פחותה מהצריכה היומית של מוצרי יסוד.¹⁰

בשל חוסר הוודאות באשר לאספקת המזון, נרשמה עלייה תלולה במחירי המזון בשווקים, לרבות עלייה של כ-34% במחיר הקמח, עלייה של 30% במחיר אבקת החלב וכן עלייה של 20% במחיר האורז.¹¹

"המחירים פשוט גיהינום, שחיטה, מאיפה נביא כסף לאוכל, גם ככה בדרך כלל קשה, עכשיו גם המחירים מתייקרים, איך נאכל? הלכתי ברגל בחום הכבד ממג'ראקה [מרחק של כמעט 8 קילומטרים], אין לי כסף לשלם לנסיעה, כל שקל על נסיעה הוא פחות שקל לאוכל לילדים".

פאטמה, בת 47, קונה מוצרים בשוק אלזאויה שבעיר עזה.

כאמור, לאחר שנסגרו הגבולות וניתנה הוראה שלא לשחרר מטענים שמיועדים לרצועת עזה – לא ניתן להעביר סחורות אשר אינן בעלות אופי הומניטארי במובן הצר, קרי: מזון, תרופות וציוד רפואי. כבר בשבועיים הראשונים של הסגר, נכון ליום 26.6.2007, יבואנים פלסטינים צברו חובות של כמיליון וחצי דולר מקנסות בלבד, עבור אי החזרת המכולות השכורות, התקועות בשני צידי המעברים, והעלויות הולכות וגוברות.¹² נזק עצום נגרם לעסקים גם כתוצאה מהפרת חוזי אספקה ושיתוק התעשייה. כן, נרשמים הפסדים נוספים מנזק שנגרם לסחורות אשר מאוחסנות במחסנים.

"רצועת עזה הוסרה כלכלית מהמפה ומהאג'נדה של ישראל. אם מוחקים את קוד המכס של עזה, מה נותר לה?"

מג'די ח'ליל, מנכ"ל איגוד המשנעים הפלסטיני

המפעלים בעזה קורסים. מזה זמן, סובלים היצרנים מקשיים בייבוא חומרי גלם ובייצוא סחורות וכן מאספקת חשמל בלתי סדירה, בשל הריסת תחנת השנאים בעזה על ידי חיל האויר ביוני 2006 .

רוב המפעלים אשר ייצאו סחורות נסגרו עוד לפני הסגירה ההרמטית הנוכחית, משום שהסגירות התכופות של מעבר קרני בעבר הקשו על הייצוא ושיבשו קיום חוזים עסקיים. אולם עתה, גם המפעלים אשר מייצרים מוצרים לצריכה מקומית, מתקשים מאוד לפעול.

¹⁰ ראו, למשל, דו"ח בדבר המצב ההומניטרי בעזה, 20-27 ביוני 2007, המשרד לתיאום עניינים הומניטריים של האו"ם, 28.7.2007. הטקסט זמין ב- www.ochaopt.org.

¹¹ ראו הדו"ח מטעם האו"ם, הערה 10 לעיל.

¹² לפי מר מג'די ח'ליל, מנכ"ל איגוד המשנעים הפלסטיני.

פסי היצור משותקים. מפעל בעזה, יוני 2007. צילום: עמותת גישה

"היום סגרתי את המפעל בשל מחסור בקקאו – חומר הגלם החיוני לכל מה שהמפעל מייצר. לא שיש לי שפע של חומרי גלם אחרים, אבל הקקאו הוא הראשון שאזל. אנו זקוקים ל-133 סוגים של חומרי גלם כדי לפעול. אני מעסיק כ-350 עובדים במפעל, כ-85 במשכורת חודשית והשאר לפי עבודה יומית. איני יודע כיצד אממן אותם ובשל כך, היום סגרתי וביקשתי מהם להישאר בבית. הסגירה גרמה לי להפסיד את הלקוחות איתם אני עובד".

מחמד אל-טאלבני, בעל מפעל אל-עאודה, המייצר ביסקוויטים בעזה.

מפעל הביסקוויטים אל-עאודה סגור בשל המחסור בקקאו, ו-350 עובדים, שמפרנסים 2,450 איש – אינם עובדים. צילום: עמותת גישה

גם הייצוא החקלאי, אשר עוד שרד בעזה בטרם סגירת הגבולות, משותק. מאז 12.6.2007, חקלאים אינם יכולים לייצא לישראל, לגדה המערבית ולחו"ל את הירקות, הפרחים והתוצרת החקלאית, שהיו מפרנסים אותם ואת משפחותיהם.

"כל עוד הגבולות סגורים, אי אפשר לנהל עסקים. אנשי עסקים זקוקים לחופש תנועה. הם צריכים להיות מסוגלים לנוע, להיפגש עם אנשי עסקים מהעולם, לייצא ולייבא מעזה. עכשיו אנחנו מתחילים לראות מפעלים מושבתים. הערכתי היא, שמעכשיו נתחיל לראות פיטורים מאסיביים של עובדי תעשיות מקומיות ... המצור מונע מאיתנו, אנשי העסקים, האנשים שיכולים להשקיע בעזה וליצור משהו, לפעול. אנחנו יכולים לעשות דברים טובים בעזה, וההגבלות האלה מחסלות את יכולתנו לעשות כן. המצור מונע מאיתנו, האנשים שיכולים להשפיע, לעזור וכך נגרמת עדיבה של אנשי עסקים ובעלי ממון. אנחנו יכולים לספק עבודה לאנשים, לתת לחלק מהם את האפשרות לחיות בכבוד. אנחנו יכולים ליצור שגשוג בעזה, אם רק הגבולות יפתחו באופן סדיר ויאפשרו פעילות סדירה של חיי מסחר".

פייסל שאוה, מנכ"ל איגוד אנשי העסקים הפלסטיני.

3. המצב המשפטי: ענישה קולקטיבית של גברים, נשים וילדים

על פי המשפט הבינלאומי, בהיותה כוח כובש בעזה ובגדה המערבית, ישראל מחויבת לדאוג לצרכיה של האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית, להבטיח את זכויותיה ולהקל על תפקוד החיים התקינים בעזה, ככל שהדבר נמצא בשליטתה.¹³

חובותיה של ישראל גוברות עוד יותר נוכח העובדה, שישראל היא ששולטת במרחב האווירי ובמים הטריטוראליים של רצועת עזה, שולטת גם במעברים היבשתיים בין רצועת עזה לעולם החיצון והינה בעלת שליטה ניכרת גם בגבול שבין רצועת עזה ומצרים. שליטה זו הופכת את האזרחים ברצועת עזה לתלויים בהחלטותיה של ישראל. השליטה הישראלית בגבולותיה של עזה מחייבת אותה לאפשר לתושבי עזה – אשר אינם רשאים להעביר סחורות פרט לדרך המעברים עם ישראל – לקבל ולייצא סחורות, על מנת לקיים כלכלה תקינה.

שליטת האפשרות לחיות בכבוד, שלילת הזכות לקיים חיים תקינים, שלילת הזכות שלא לחיות על סף רעב ושליטת הזכות לחופש עיסוק מכל תושבי הרצועה, עומדת בניגוד לחובותיה של מדינת ישראל מכוח המשפט ההומניטרי, המשפט הבינלאומי בדבר זכויות האדם והמשפט הישראלי. ישראל מחויבת לאפשר מעבר של מוצרי מזון, בגדים, תרופות וציוד רפואי ולהקל על האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה בכל האמצעים העומדים לרשותה.¹⁴

ישראל מחויבת גם לאפשר לאוכלוסייה האזרחית לנהל חיים תקינים.¹⁵ חיים תקינים אינם כוללים מחייה על לחם צר ומים לחץ בלבד, אלא קיום אנושי בכבוד, האפשרות להמשיך ולהתפרנס, לאפשר למפעלים ברצועה לתפקד ולספק פרנסה לעובדיהם ולבני משפחותיהם. כמו כן, ישראל מחויבת לאפשר לתושבי עזה לעבוד ולפעול להשגת רמת חיים נאותה ושיפור מתמיד בתנאי קיומם.¹⁶

תחת קיום חובות אלה, מדינת ישראל נוקטת מדיניות של ענישה קולקטיבית, המנוגדת למשפט הבינלאומי ההומניטרי, שקובע מפורשות, כי אין להעניש אדם על מעשה שלא הוא ביצע.¹⁷

¹³ על השליטה שישראל מפעילה בעזה והחובות המשפטיות שנובעות מכך, ראו את נייר העמדה של עמותת גישה, "כובשים מנותקים", הערה 8 לעיל.

¹⁴ סעיפים 55, 23 ו-59 לאמנת ז'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949 (להלן: "אמנת ז'נבה הרביעית").

¹⁵ ראו תנקה 43 לתקנות האג בדבר דיני המלחמה ביבשה, 1907. בית המשפט העליון פירש חובה זו באופן רחב, לרבות החובה לאפשר קיום חיים תקינים בתחומי הכלכלה, החינוך והבראות. ראו, למשל, בג"צ 69/81 אבו עיטה נ' מפקד אזור יהודה ושומרון, פ"ד לז(2), 197, 228.

¹⁶ ראו סעיפים 6 ו-11 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות וחברתיות, 1966.

¹⁷ תקנה 50 לתקנות האג משנת 1907 (הערה 15 לעיל) וסעיף 33 לאמנת ז'נבה הרביעית.

4. המלצות אופרטיביות

בתשובה לפנייה מעמותת גישה שביקשה לפתוח את המעברים לעזה, נמסר ממשרד הבטחון כי:

"באשר למעבר קרני, נשוב ונציין כי המעבר סגור מיום 12/6/07 לאור הודעת הצד הפלסטיני, בעקבות העימותים הפנמיים ברצועה, כי אינם מסוגלים להפעילו, לצד חוסר יכולתם לסכל פעילות טרור במעבר ולמנוע את ביזת המוצרים שיוכנסו לרצועה וזאת כתוצאה מהיעדר גורם האחראי לניהול המעבר בצידו הפלסטיני"¹⁸.

בעמותת גישה מכירים בכך שהשינויים בכוחות הפנימיים ברצועת עזה עשויים לחייב שינויים במנגנון תיאום פתיחת המעברים, אשר עד עתה הופעלו בצד הפלסטיני, על ידי כוחות בטחון שהיו כפופים לנשיא הרשות הפלסטינית, מחמוד עבאס. הפתיחה החלקית של המעברים לצורך מעבר תרומות בעלות אופי הומניטארי מלמדת, כי גם לאחר השתלטות תנועת החמאס על עמדות המפתח בעזה, ניתן לפתוח את הגבולות ולאפשר לתושבי עזה להעביר סחורות על מנת להתקיים בכבוד. האחריות לאיתור מנגנון תיאום חדש, אם יידרש כזה, מוטלת על ישראל, ככוח ששולט במעבר סחורות מעזה ואליה דרך הים, האויר והיבשה. האחריות לסייע בתפעול הנאות של מנגנון שכזה, מוטלת על מנהיגים פלסטיניים בעזה ובגדה המערבית, ובמידת הצורך, יש מקום לסיוע מגורמים בינלאומיים.

המלצות ליישום מיידי:

- לשר הבטחון:
  - לפעול באופן מיידי לפתיחת מעבר קרני, המעבר המסחרי שבין עזה לבין ישראל ולפעול עם גורמים פלסטיניים ו/או בינלאומיים – תהא עמדתם הפוליטית אשר תהא – אשר יש ביכולתם לתאם את פתיחת המעבר מהצד העזתי.
  - לאפשר חידוש שחרור מהמכס של סחורות מסחריות המיועדות לעזה.
  - לאפשר ייצוא מרצועת עזה דרך המעברים המסחריים.
  - לפתוח את גבולותיה של עזה למעבר נוסעים.
- למנהיגי הרשות הפלסטינית בעזה ובגדה המערבית: לסייע באופן מיידי בתיאום פתיחת המעברים המסחריים בעזה, תוך התחייבות למתן מענה לצרכיהם של תושבי עזה – תהא עמדתם הפוליטית אשר תהא.
- למצרים ולקהילה הבינלאומית: לסייע באופן מיידי במאמצים לפתוח את הגבולות של עזה לייצוא ולייבוא.

---

¹⁸ מכתב מטעם רס"ן קובי גרצוולף, עוזר מתאם פעולות הממשלה בשטחים לעו"ד נעם פלג מעמותת גישה, מיום 27.6.2007 (ברשות המחברים).